

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра підприємництва і торгівлі

Л.Д. Костакова

**ПРАКТИКУМ
З ОСНОВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Програма та методичні рекомендації

Кривий Ріг
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Л.Д. Костакова

**ПРАКТИКУМ
З ОСНОВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Програма та методичні рекомендації

Затверджено на засіданні
кафедри підприємництва і торгівлі
Протокол № 7
від “16” листопада 2018 р.

Схвалено навчально-методичною
радою ДонНУЕТ
Протокол №2
від “29” листопада 2018 р.

Кривий Ріг
2018

К 68

УДК 378.147.091.33-027.22 : [330 : 658] (072)

Рецензенти:

к.е.н., доц. Каминський П.Д.

к.е.н. Роженко О.В.

Костакова, Л.Д.

К 68 Практикум з основ наукових досліджень : [Текст] прогр. і метод. рекомендації для студентів ступеня «бакалавр» / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. підпр. і торгівлі ; Л.Д. Костакова. – Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2018. - 28 с.

У програмі і методичних рекомендаціях визначено мету і завдання практикуму, зазначено його етапи, форми і методи контролю виконання практикуму. Відображено вимоги щодо змістової частини практикуму та оформлення його результатів у вигляді звіту та зазначено критерії оцінювання.

УДК 378.147.091.33-027.22 : [330 : 658] (072)

© Костакова Л.Д., 2018

© Донецький національний
університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. Мета і завдання практикуму	6
2. Порядок організації і проведення практикуму.....	7
3. Методичні рекомендації з проведення практикуму.....	9
4. Індивідуальне завдання.....	13
5. Оформлення звіту з практикуму.....	16
6. Форми і методи контролю проходження практикуму.....	18
7. Критерії оцінки якості практичної підготовки і підведення підсумків практикуму.....	19
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	22
ДОДАТКИ.....	24

ВСТУП

Серед основних парадигм наукової думки вагоме місце посідає парадигма наукових досліджень. Уміння надавати оцінку тим чи іншим явищам, що мають місце в економічному та суспільному житті, а також прогнозування їх подальшого розвитку є неможливим без оволодіння науковим апаратом.

Нині сучасність висуває все нові і нові вимоги до вищої школи та до наукових компетенцій людини, яка може творчо мислити, свідомо орієнтуватися в інформаційному та науковому просторі, опановуючи нові знання.

Прикладне оволодіння методологією наукових досліджень шляхом критичного порівняння різноманітних думок науковців на зміст, напрямки дослідження і розв'язання конкретних економічних проблем, що є актуальними за сучасних умов розвитку національної економіки, і формування власного погляду на вищезазначені явища, відіграють суттєву роль у трансформаційних процесах суспільства кожної країни.

У зв'язку із цим постає питання ефективної підготовки студентів до самостійної, творчої, дослідницької діяльності.

Дана програма та методичні рекомендації містять в собі порядок організації та проведення практикуму з основ наукових досліджень, методичні рекомендації до виконання відповідних його етапів, а також тематику індивідуальних завдань.

Практикум з основ наукових досліджень дає змогу студентам оволодіти науковими методами пізнання та прийомами самостійного розв'язання наукових завдань, тим самим поглиблюючи свої фахові знання.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКУМУ

Метою практикуму з основ наукових досліджень є практичне оволодіння студентами методологією проведення наукового дослідження на теоретичному рівні та освоєння основних вимог МОН України до наукових публікацій у фахових виданнях.

Відповідно до зазначеної мети завданнями практикуму є:

- набуття практичних навичок щодо проведення збору і відбору інформації в наукових дослідженнях;
- здобуття навичок відносно організації роботи з науковою літературою;
- засвоєння основних вимог щодо збору економічної інформації;
- складання бібліографії за проблемою, що досліджується;
- розуміння поняття, загальної характеристики і вимог до наукової статті (тез доповіді);
- розкриття змісту основних етапів підготовки наукової статті (тез доповіді);
- з'ясування структурування та технічного оформлення наукової статті (тез доповіді);
- набуття практичного досвіду у підготовці до публікації наукової статті (тез доповіді).

Після проходження практикуму з основ наукових досліджень студенти повинні вміти:

- проводити критичний аналіз сучасного стану теоретичної складової конкретного економічного об'єкту дослідження (у відповідності до індивідуального завдання);
- виявляти наукові прогалини (проблеми у розвитку об'єкту дослідження);
- знати методологію побудови і проведення наукових економічних досліджень та впровадження їх результатів в процесі підготовки статті (тез доповіді)
- знання основних вимог МОН України до наукових публікацій у фахових виданнях.

2. ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКУМУ

Згідно з навчальним планом практикум з основ наукових досліджень проводиться в аудиторіях університету.

В процесі проходження практикуму студенти проводять критичний аналіз робіт науковців щодо формування і розв'язання певної економічної проблеми та складання анотації до наукової статті за індивідуальною темою дослідження і під керівництвом викладача кафедри підприємництва і торгівлі реалізують основні етапи його виконання.

Для цього студент використовує інформацію, представлену в розділі 3 «Методичні рекомендації з проведення практикуму» та в розділі 4 «Тематика індивідуальних завдань».

Загальне навчальне навантаження на виконання програми практикуму складає 3 кредити ЄКТС - 90 годин (аудиторна та самостійна робота). Цей час розподіляється пропорційно обсягу виконуваного на кожному етапі завдання, що відображене в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Етапи проведення практикуму з основ наукових досліджень

№ з/п	Зміст етапу	Норма часу, година
1.	Підготовка до проведення практикуму	4,0
1.1	Інструктаж студентів про порядок проведення практикуму	2,0
1.2	Ознайомлення з метою, завданнями і змістом практикуму	2,0
2.	Етап 1 практикуму «Проведення критичного аналізу робіт науковців щодо формування і розв'язання певної економічної проблеми та складання анотації до наукової статті за темою даного дослідження»	40,0
2.1	Вибір індивідуальної теми, здійснення обґрунтування її актуальності, визначення рівня її розробленості; формулювання об'єкту, предмету, окреслення мети та завдання дослідження	15,0
2.2	Збір необхідної наукової інформації, вивчення і аналіз літературних джерел з теми дослідження; вибір напрямів дослідження з огляду на його мету	15,0
2.3	Оформлення тексту роботи, вступ і висновки, опис використаних джерел і додатки	10,0
3.	Етап 2 практикуму «Підготовка статті за підсумками проведеного наукового дослідження»	36,0
3.1	Вивчення переліку основних розділів, які повинні мати місце у статті, що готується для публікації у фахове видання	18,0
3.2	Підготовка статті, структура якої відповідає вимогам МОН України	18,0
4.	Оформлення звіту з практикуму	8,0
5.	Захист звіту	2,0
	Разом	90,0

На завершальному етапі практикуму з основ наукових досліджень студенти захищають оформлені в належному порядку звіти. Захист триває у формі співбесіди та за його результатами викладач виставляє диференційовану підсумкову оцінку.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКУМУ

Етап 1-й практикуму «Проведення критичного аналізу робіт науковців щодо формування і розв'язання певної економічної проблеми та складання анотації до наукової статті за темою даного дослідження»

Виконання 1-го етапу практикуму з основ наукових досліджень здійснюється студентами самостійно, на основі запропонованої у 4-му розділі тематики.

Мета роботи: практичне оволодіння методологією проведення наукового дослідження на теоретичному рівні, складання анотації до наукової статті.

Перед початком виконання 1-го етапу практикуму (на початку заняття), студенти мають підготувати самостійно (вдома) відповіді на наступні питання:

1. Проведення збору і відбору інформації в наукових дослідженнях.
2. Організація роботи з науковою літературою.
3. Основні вимоги щодо збору економічної інформації.
4. Джерела економічної інформації.
5. Складання бібліографії за проблемою, що досліджується.

Після розгляду всіх питань викладачем здійснюється консультування за темами індивідуальних завдань для виконання ІР №1 (аудиторно-домашня робота). Виконання ІР №1 здійснюється студентами самостійно на основі матеріалів, обраними студентами за власним вибором.

Зміст роботи:

1. На підставі опрацювання навчальної і наукової літератури відповідної тематичної спрямованості критично дослідити думки вчених щодо визначення змісту проблеми, форми її прояву, причин, що її утворюють, впливу на основні техніко-економічні показники діяльності підприємств, напрямків розв'язання.

2. Систематизувати отриману інформацію; за наявних умов структурувати інформацію у відповідні таблиці, схеми тощо, з метою наочності її подання; зробити відповідні висновки.

Таблиця 3.1 - Завдання на виконання індивідуальної роботи за дисципліною «Практикум з основ наукових досліджень»

№ з/п	Назва індивідуальної роботи	Тема, за якою виконується робота
1.	Проведення критичного аналізу робіт науковців щодо формування і розв'язання певної економічної проблеми та складання анотації до наукової статті за темою даного дослідження	Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження

В якості матеріалів для підготовки IP №1 може служити навчальна і наукова література, законодавчі і нормативні акти, матеріали наукових конференцій і симпозіумів, публікації в економічних та галузевих журналах і газетах, інформація з мережі Інтернет тощо.

При виконанні індивідуальної роботи №1 студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки щодо економічної сутності, ролі і значення об'єкту дослідження. Основна увага має бути приділена огляду сучасних наукових течій та концепцій. Стисло, критично висвітлюючи роботи науковців (не менше 10), слід розкрити стан теоретичних напрацювань з обраної теми, проаналізувати існуючі різноманітні погляди на ті чи інші аспекти, виявити невирішені проблеми, які потребують розв'язання в теоретичному плані.

При виконанні даної роботи потрібно широко залучати знання, набуті студентом при вивченні фундаментальних економічних дисциплін (зокрема, історії економічних вчень, економічної теорії, економічної історії та т. ін.) та вимоги сучасної законодавчо-нормативної бази.

Підсумком даної роботи повинні стати власні аргументовані висновки студента щодо досліджуваного економічного явища, які, відповідно до наведеного обґрунтування, можуть співпадати з думками певних науковців або не співпадати.

Висновки за 1-м етапом роботи мають особливе значення, оскільки саме вони формують основні напрямки щодо складання анотації до наукової статті та власне підготування наукової статті в межах виконання індивідуальної роботи №2.

Результати першого етапу практикуму студенти оформляють у вигляді звіту, структура якого приведена у розділі 5 даних методичних рекомендацій.

Етап 2-й практикуму «Підготовка статті за підсумками проведеного наукового дослідження»

Виконання 2-го етапу практикуму з основ наукових досліджень здійснюється студентами самостійно, на основі виконаного 1-го етапу практикуму.

Мета роботи: уявити основні вимоги МОН України до наукових публікацій у фахових виданнях.

Перед початком виконання 2-го етапу практикуму, студенти мають підготувати самостійно (вдома) відповіді на наступні питання:

1. Поняття, загальна характеристика і основні вимоги МОН України до наукових публікацій у фахових виданнях (тез доповіді).
2. Основні етапи підготовки наукової статті (тез доповіді).
3. Структура та технічне оформлення наукової статті (тез доповіді).
4. Підготовка до публікації наукової статті (тез доповіді).

Після розгляду всіх питань викладачем здійснюється консультування стосовно виконання індивідуального завдання за 2-м етапом практикуму.

Виконання IP№2 здійснюється студентами самостійно, на основі матеріалів звіту за 1-м етапом практикуму.

Реалізація індивідуальної роботи №2 передбачає підготовку на основі результатів індивідуальної роботи № 1 статті, структура якої відповідає усім вимогам МОН України.

Зміст роботи:

1. На підставі конспектів лекцій, підручників, фахових видань з економічних наук чітко з'ясувати для себе мету і зміст виконання роботи.

2. Вивчити перелік основних розділів, які повинні мати місце у статті, що готується для публікації у фахове видання.

3. Зібрати інформацію, яка додатково потрібна для написання статті.

4. На основі матеріалів індивідуальної роботи №1 та додатково зібраної інформації оформити звіт у вигляді готової статті та захистити його у викладача.

Інформаційною базою для підготовки IP №2 може служити навчальна і наукова література, законодавчі і нормативні акти, матеріали наукових конференцій і симпозіумів, публікації в економічних та галузевих журналах і газетах, інформація з мережі Інтернет, а також матеріали IP №1.

При виконанні індивідуальної роботи №2 студент в повному обсязі має висвітлити такі складові елементи наукової статті як:

- прізвище та ініціали автора (авторів) (як правило українською та англійською мовами);

- назва статті (як правило українською та англійською мовами);

- мета статті (виходить із поставленої автором проблеми та огляду раніш проведених досліджень в межах окресленої теми);

- методи дослідження (розкривають сутність застосування певного методичного інструментарію на якому базується дослідження);

- результати дослідження (демонструють, чого саме було досягнуто автором в процесі виконання наукової статті);

- ключові слова (6-8 значимих слів із тексту наукового дослідження за якими досить швидко можна знайти статтю за відповідною тематикою);

- постановка проблеми (складне наукове завдання, котре включає вагому галузь дослідження та має перспективне значення);

- аналіз останніх досліджень і публікацій (показує ступінь дослідженості тієї чи іншої проблеми, що є предметом наукової публікації);

- виклад основного матеріалу дослідження (висвітлюються особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції розвитку об'єкту дослідження тощо);

- висновки (в стислій формі формулюється підведення результатів статті, рекомендацій та їх ролі подальшого розвитку теоретичних (практичних) аспектів дослідження тощо);

- список літератури (список літературних джерел які використовувалися автором в процесі виконання наукової статті та на які було зроблено посилання, наприклад [30, с. 12].

Приклад опубліковано статті, її основні елементи, правила оформлення,

який може бути для студентів предметом для самоаналізу в процесі підготовки 2-го етапу практикуму, наведено у додатку А.

Результати другого етапу практикуму студенти оформляють у вигляді звіту, який має відповідати структурі статті фахового видання. Більш детально змістова частина звіту приведена у розділі 5 даних методичних рекомендацій.

4. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

В індивідуальному завданні представлена тематика для виконання студентами 1-го етапу практикуму з основ наукових досліджень. Студенти мають право самостійно обирати тему для проведення критичного аналізу робіт науковців щодо формування і розв'язання певної економічної проблеми та складання анотації до наукової статті за темою даного дослідження. Проте, обрані для розробки теми фіксуються викладачем і мають не повторюватися.

Тематика для виконання студентами 1-го етапу практикуму з основ наукових досліджень»

1. Продуктивність праці: теоретичні проблеми дослідження.
2. Матеріаломісткість продукції: теоретичні проблеми дослідження.
3. Оборотність оборотних активів: теоретичні проблеми дослідження.
4. Ефективність нормування оборотних активів: теоретичні проблеми дослідження.
5. Енергомісткість продукції: теоретичні проблеми дослідження.
6. Трудомісткість продукції: теоретичні проблеми дослідження.
7. Ефективність процесу забезпеченості виробництва матеріально-технічними ресурсами: теоретичні проблеми дослідження.
8. Якість продукції: теоретичні проблеми дослідження.
9. Соціально-економічна ефективність природоохоронної діяльності підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
10. Використання виробничих потужностей: теоретичні проблеми дослідження.
11. Адміністративні витрати підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
12. Ефективність інвестицій: теоретичні проблеми дослідження.
13. Джерела формування інвестиційних ресурсів: теоретичні проблеми дослідження.
14. Ефективність експортного потенціалу підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
15. Оновлення технічної бази виробництва: теоретичні проблеми дослідження.
16. Організаційно-технічний рівень виробництва: теоретичні проблеми дослідження.
17. Розподіл і використання чистого прибутку підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
18. Збутові витрати підприємств: теоретичні проблеми дослідження та умови зниження.
19. Стратегія ціноутворення: теоретичні проблеми дослідження.
20. Загальновиробничі витрати підприємств: теоретичні проблеми дослідження.

21. Формування і використання амортизаційного фонду підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
22. Використання основних засобів у виробництві: теоретичні проблеми дослідження та умови підвищення ефективності.
23. Фондомісткість продукції: теоретичні проблеми дослідження та умови зниження.
24. Рівень питомих змінних витрат: теоретичні проблеми дослідження.
25. Формування та ефективність використання нематеріальних ресурсів підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
26. Продуктивність виробництва: теоретичні проблеми дослідження.
27. Вибір форм і систем оплати праці: теоретичні проблеми дослідження.
28. Структура основних виробничих засобів: теоретичні проблеми дослідження.
29. Рентабельність підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
30. Ритмічність роботи підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
31. Дебіторська заборгованість підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
32. Кредиторська заборгованість підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
33. Використання робочого часу працівників: теоретичні проблеми дослідження.
34. Освоєння нової продукції: теоретичні проблеми дослідження.
35. Діагностика фінансового стану підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
36. Фінансовий стан підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
37. Фінансова стійкість підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
38. Конкурентоспроможність продукції: теоретичні проблеми дослідження.
39. Формування фінансової стратегії виробничого підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
40. Система управління ефективністю діяльності підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
41. Ефективність використання лізингу в діяльності підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
42. Оборотність капіталу підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
43. Використання власних і залучених коштів підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
44. Виробничі і товарні запаси підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
45. Формування оборотних активів підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
46. Організаційна структура підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
47. Ефективність маркетингової діяльності підприємств: теоретичні проблеми дослідження.

48. Ефективність збутової діяльності підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
49. Ефективність формування і використання кадрового потенціалу підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
50. Ефективність використання фонду оплати праці підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
51. Витрати операційної діяльності підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
52. Економічна безпека підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
53. Підприємницький ризик: теоретичні проблеми дослідження.
54. Ефективність зовнішньоекономічних зв'язків підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
55. Ефективність системи контролінгу на підприємстві: теоретичні проблеми дослідження.
56. Прибуток від звичайної діяльності підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
57. Конверсія й диверсифікація виробництва: теоретичні проблеми дослідження.
58. Ефективність інноваційних процесів на підприємствах: теоретичні проблеми дослідження.
59. Використання акціонерного капіталу підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
60. Зарплатомісткість продукції: теоретичні проблеми дослідження.
61. Преміювання працівників: теоретичні проблеми дослідження.
62. Витрати роботодавців на робочу силу: теоретичні проблеми дослідження.
63. Екстенсивне використання основних засобів: теоретичні проблеми дослідження.
64. Рентабельність продукції: теоретичні проблеми дослідження.
65. Структура оборотних активів: теоретичні проблеми дослідження.
66. Інвестиційна стратегія виробничого підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
67. Формування і виконання виробничої програми підприємств: теоретичні проблеми дослідження.
68. Системи управління витратами на підприємстві: теоретичні проблеми дослідження.
69. Виробничий потенціал підприємства: теоретичні проблеми дослідження.
70. Людський капітал підприємства: теоретичні проблеми дослідження.

5. ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ З ПРАКТИКУМУ

Виконаний 1-й етап та 2-й етапи практикуму оформляються у вигляді звітів.

Звіт за 1-м етапом практикуму з основ наукових досліджень повинен містити:

- ✓ Титульний лист (форма представлена у додатку Б).
- ✓ Зміст.
- ✓ Мета завдання.
- ✓ Вступ.
- ✓ Змістова частина, що розкриває сутність завдання 1-го етапу практикуму.
- ✓ Загальні висновки.
- ✓ Список використаних джерел.
- ✓ Додатки (за потреби).

Список використаних джерел. Виконання завдань 1-го етапу практикуму передбачає вивчення студентом значної кількості літературних джерел, які найчастіше подаються у наступному порядку: спочатку вказуються законодавчі і нормативні акти, статистичні довідники, навчальна література за алфавітом.

Список слід оформлювати згідно з вимогами державного стандарту.

Робота має бути виконана на ПК з використанням текстового редактора Word.

Загальний обсяг звіту – 12-15 стор. друкованого тексту на стандартних аркушах паперу формату А4. Текст необхідно розмішувати на одній стороні кожного аркуша, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм; праве - 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Шрифт – Times New Roman, розмір – 14 кегль, міжрядковий інтервал –1,5; вирівнювання по ширині. Розмір шрифту інформації, що зведена до таблиць – 12 кегль.

Підготовлений студентом Звіт за 1-м етапом практикуму має бути роздрукованим, пронумерованим (номери сторінок проставляють у верхньому правому куту листа) та оформленим у папку-швидкозшивач . Титульний лист включається в загальну нумерацію сторінок роботи і вважається першою сторінкою. Номер сторінки на титульному листі не проставляється.

Кожен пункт, підпункт і перелік записують з абзацу. Кожен розділ звіту рекомендовано починати з нової сторінки.

У кінці звіту (перед списком використаних джерел) ставиться дата закінчення його складання та власний підпис.

Звіт за 2-м етапом практикуму з основ наукових досліджень повинен містити:

- ✓ Титульний лист (форма представлена у додатку Б).
- ✓ Зміст.
- ✓ Мета завдання.

✓ Змістова частина, що розкриває сутність завдання 2-го етапу практикуму, а саме окреслені в 3-му розділі даних методичних рекомендацій структурні елементи наукової статті:

- прізвище та ініціали автора (авторів);
- назва статті;
- мета статті;
- методи дослідження;
- результати дослідження;
- ключові слова;
- постановка проблеми;
- аналіз останніх досліджень і публікацій;
- виклад основного матеріалу дослідження;
- висновки;
- список літератури.

Підготовлений студентом звіт за 2-м етапом практикуму оформляється аналогічно звіту за 1-м етапом практикуму.

6. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКУМУ

Контроль над проходженням практикуму студентами повинен забезпечувати своєчасність і належну якість виконання його програми.

Контроль над проходженням практикуму з боку університету здійснюється:

- керівником практикуму від кафедри підприємництва і торгівлі;
- завідувачем кафедри підприємництва і торгівлі;
- представниками ректорату, дирекції та навчальної частини університету.

Контроль над проходженням практикуму з основ наукових досліджень має на меті координацію дій студентам при виконанні програми практикуму та надання їм допомоги в разі потреби.

Основними формами контролю практикуму з основ наукових досліджень є:

- попередній контроль;
- поточний контроль;
- підсумковий контроль.

Попередній контроль здійснюється при підготовці студентів до проходження практикуму. На даному етапі викладач пояснює мету і завдання, порядок проходження практикуму та критерії оцінки якості підготовки і підведення його підсумків.

Поточний контроль з боку викладача, завідувача кафедри, дирекції і ректорату здійснюється при виконанні завдань практикуму в аудиторіях університету.

Підсумковий контроль проводиться під час перевірки, оцінки і захисту звіту з практикуму. Звіт з практикуму з основ наукових досліджень захищається у присутності викладача даної навчальної дисципліни.

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКУМУ

Завершальним етапом практикуму є захист складеного звіту, який проводиться у формі співбесіди. За результатами захисту викладачем виставляється диференційована оцінка (табл. 7.1).

Таблиця 7.1 - Шкала оцінювання практикуму з основ наукових досліджень

100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

До захисту звіту допускаються студенти, які повністю виконали програму практикуму та вчасно надали звіт за встановленим зразком.

Захист індивідуальної роботи полягає у короткому викладенні її мети, змісту проблеми та способів її розв'язання, підсумкових результатів та відповіді на поставлені запитання викладача.

Захист звіту здійснюється в два етапи:

1) індивідуальне завдання подається для перевірки керівнику практикуму від кафедри підприємництва і торгівлі, який ухвалює рішення про його відповідність вимогам;

2) захист звіту керівнику практикуму.

Результати захисту звітів заносяться у відомість захисту звітів з практикуму і проставляються в індивідуальних планах студентів.

Критерії оцінювання проходження практикуму з основ наукових досліджень приведені в таблиці 7.2.

Таблиця 7.2 - Критерії оцінювання проходження практикуму з основ наукових досліджень

Кількість набраних балів	Оцінка			Критерії оцінювання проходження практикуму
	Національна шкала	Шкала ECTS	100-бальна шкала	
90-100	5, «відмінно»	A	90-100	Одержує студент, який змістовно розкрив досліджувані питання, виконав всі вимоги щодо оформлення звіту, при захисті продемонстрував одержані знання і навички
80-89	4, «добре»	B	80-89	Одержує студент, який змістовно розкрив досліджувані питання, виконав всі вимоги, щодо оформлення звіту, але при захисті помилявся у відповіді на поставлені запитання
75-79		C	75-79	Одержує студент, який розкрив досліджувані питання не повністю, виконав вимоги щодо оформлення звіту, при захисті відповів на більшість поставлених питань
70-74	3, «задовільно»	D	70-74	Одержує студент, який в своєму звіті при дослідженні поставлених питань припустився незначних помилок, в оформленні звіту є недоліки, при захисті роботи на поставлені запитання не було дано конкретних відповідей
60-69		E	60-69	Одержує студент, який в своєму звіті при дослідженні поставлених питань припустився значних помилок, в оформленні звіту є значні недоліки, при захисті роботи на поставлені запитання не було дано конкретних відповідей
35-59	2, «незадовільно»	FX	35-59	Одержує студент, який не розкрив питання, що підлягали дослідженню, не дотримався вимог щодо оформлення звіту та при відповіді на запитання припускався значних помилок
0-34		F	0-34	Одержує студент, який не виконав програму практикуму

Розподіл балів, які отримують студенти за виконання 1-го та 2-го етапу практикуму з основ наукових досліджень наведений в табл. 7.3.

Таблиця 7.3 - Розподіл балів, які отримують студенти за виконання 1-го та 2-го етапу практикуму з основ наукових досліджень

Кількість балів за виконання 1-го етапу практикуму	Кількість балів за виконання 2-го етапу практикуму	Загальна кількість балів
50	50	100

Рекомендована література

Основна література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1556-18
2. Збірник нормативних актів з питань організації наукової роботи Криворізького державного педагогічного університету. - Кривий Ріг: 2004. – 69 с.
3. Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0312-09
4. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII (із змінами і доповненнями) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
5. Белуха Н. Т. Практикум по основам научных исследований / Н.Т. Белуха. – Киев: КТЭИ, 1980. – 81с.
6. Белуха Н. Т. Основы научных исследований в экономике : учеб. пособ. / Н.Т. Белуха. – К. : Вища шк. Головное изд- во, 1985. – 215 с.
7. Грабченко А.І. Методи наукових досліджень : навч. посіб. / А.І. Грабченко, В.О. Федорович, Я.М. Гаращенко – Х. : НТУ «ХПІ», 2009. – 142 с.
8. Грушко И.М. Основы научных исследований : учеб. пособ. / И.М.Грушко, В.М.Сиденко.– Х. : Вища школа, ХГУ, 1983.
9. Зверяков М. І. Теоретичні і методологічні основи дослідження економічних відносин в Україні в умовах інтеграції в глобальний процес розвитку: монографія / [М. І. Зверяков, М. О. Уперенко, Л. Л. Жданова та ін.]; за заг. ред. М. І. Зверякова. – Одеса : Атлант, 2016. – 389 с.
10. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. –192 с.
11. Макогон Ю.В. Основы научных исследований в экономике : навч. посіб. / Ю.В.Макогон, В.В. Пилипенко. – Донецьк : Альфа-прес, 2007. – 144 с.
12. Конверський А.Є. Основы методологии та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / [А. Є. Конверський, В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко та ін.]; за ред. А. Є. Конверського. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.
13. Парина А. Р. Основы научных исследований: учеб. пособ. / А. Р. Парина, В. А.Поздеев.- К. : Изд. Европ. университета, 2002. – 110 с.
14. Пилипчук М.І. Основы научных исследований: підруч. / М.І.Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В.Шостак. - К. : Знання, 2007. – 270 с.
15. П'ятницька–Позднякова І.С. Основы научных исследований у вищій школі: навч. посіб. / І.С. П'ятницька–Позднякова. – К. : ЦУЛ, 2003.-116 с.
16. Цехмістрова Г.С. Основы научных исследований: навч. посіб. / Г.С. Цехмістрова – К. : ВД „Слово”, 2003. – 240 с.
17. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності:

підручник / [В.М.Шейко, Н.М.Кушнарєнко]. – [6-те вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2008. – 310 с.

18. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А.М.Єріна. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.

Допоміжна

19. Голосовский А.М. Оценка экономической эффективности научных исследований : учеб. / А.М.Голосовский – М. : Экономика, 1977. – 162 с.

20. Денисов А.Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией : учебник / А.Ю.Денисов, С.А.Жданов. – М. : Дело и Сервис, 2002. – 416с.

21. Пузыня К.Ф. Организация и планирование научных исследований и опытно – конструкторских разработок: учеб. пособ. для инж. – экон. спец. вузов / К.Ф. Пузыня А.К. Казанцев, Л.С. Барютин. – М.: Высш. шк., 1989. - 223 с.

22. Кузин Б. Методы и модели управления фирмой : учебник для вузов / Б.Кузин, В.Юрьев, Г.Шахдинаров. - СПб.: Питер, 2001. – 432 с.

23. Юрьева А.К. Организация научных исследований / А.К.Юрьева – М. : Высш. шк., 1985. – 54 с.

Інформаційні ресурси

24. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

25. Офіційний веб-сайт Європейський науковий фонд [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.esf.org/>.

26. Национальный институт стратегических исследований [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua>

27. Экономическая теория on-line (электронная библиотека экономических журналов) [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.economictheory.narod.ru>

28. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

29. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/>

Додаток А – Приклад надрукованої статті

УДК 338.5–048.455: [658:622] (045)

Світлана Волошина С.В.,
кандидат економічних наук, доц.
Ліна Костакова Л.Д.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: sv_s_1165@mail.ru
e-mail: linakostakova@gmail.com

МЕТОДИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ПРИРОДНИХ ЧИННИКІВ НА СОБІВАРТІСТЬ ПЕРЕДІЛУ ВИРОБНИЦТВА ЗАЛІЗОРУДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Voloshyna S.,
Candidate of Economics,
Associate Professor¹
Kostakova L.,
Assistant²

Donetsk National University of Economics and Trade
named after MykhayiloTugan-Baranovsky, Krivyi Rih,
Ukraine,
e-mail: sv_s_1165@mail.ru
e-mail: linakostakova@gmail.com

METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF DETERMINING THE IMPACT OF NATURAL FACTORS ON THE PRODUCTION COST OF THE IRON ORE PRODUCTS

Мета. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичної та практичної складової визначення впливу природних чинників на рівень собівартості добування і переробки залізної руди для умов діяльності підприємств гірничо-збагачувального комплексу (ГЗК).

Методи. При підготовці статті застосовані загальні і спеціальні методи наукового дослідження економічних процесів, зокрема системного підходу, порівняння, групування, деталізації, узагальнення, формалізації, методи стохастичного (кореляційного) аналізу тощо.

Результати. Охарактеризовано дію природних умов на рівень витрат виробництва продукції підприємств ГЗК Кривбасу. Запропоновано методику аналізу визначення впливу природних чинників на величину собівартості добування і переробки залізної руди та визначено рівні оцінки їх впливу. Діагностовано ступінь дії природних чинників на собівартість переділу виробництва залізорудної продукції для ПАТ «Південний ГЗК». Визначено поведінку витрат при локалізації дії окремого природного фактора для умов діяльності базового підприємства.

Ключові слова: гірничо-збагачувальний комплекс, природні чинники, собівартість, аналіз, еластичність витрат, узагальнення.

Постановка проблеми. Зростання витратомісткості продукції підприємств гірничо-збагачувального комплексу переважно викликане погіршенням гірничо-геологічних умов добування залізорудної сировини, проте, підприємства галузі невиправдано мало протидіють їх впливу. Первинною ланкою у добуванні руди відкритим способом є кар'єри. Саме їх функціонування в більшій мірі залежить від негативної дії природних чинників, що в кінцевому рахунку призводить до зростання собівартості продукції як на окремому переділі, так і по підприємству загалом [5, с. 18]. Вище зазначене вказує на те, що зниження витратності добування і переробки залізорудної сировини є першочерговим завданням, вирішення якого залежить від врахування дії природних умов підприємствами ГЗК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різномічні аспекти поведінки витрат на підприємствах гірничо-збагачувального комплексу розглядалися в багатьох наукових роботах. Особливу увагу привертають здобутки С.В. Волошиної [1], О.Н. Кондратюка [2], Костакової Л.Д. [3], М.М. Курило [4], Л.І. Максиміва [5], Н. М. Малюги [6], І. В. Мамчука [7], Сухіна О.М. [8] та ін.

Утім, прогалиною виконаних наукових досліджень є те, що вплив природних чинників на рівень собівартості добування і переробки залізної руди для умов діяльності підприємств ГЗК досліджено або в неповній мірі, або не враховано зовсім.

Мета статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичної та практичної складової визначення впливу природних чинників на рівень собівартості добування і переробки залізної руди для умов діяльності підприємств гірничо-збагачувального комплексу (ГЗК).

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробничо-господарська діяльність підприємств ГЗК прямо і безпосередньо пов'язана з використанням в процесі виготовлення та реалізації продукції різноманітного комплексу матеріальних, енергетичних, трудових, фінансових й інтелектуальних ресурсів, рівень яких в певній мірі залежить від впливу природних чинників. Дана специфіка й визначає її галузеві особливості.

.....

Висновки. Проведене дослідження щодо встановлення функціональних зв'язків між собівартістю добування і переробки залізородної сировини та природними умовами розробки родовищ показало наступне:

- між собівартістю добування і переробки залізородної сировини та природними умовами розробки родовищ існує тісний зв'язок. Він може бути як прямим, так і оберненим залежно від дії чинника;

- вплив більшості природних чинників на собівартість добування і переробки залізородної сировини є негативним, що призводить до зростання рівня виробничих витрат;

- найвищий ступінь впливу природних чинників спостерігається на першій та останній стадіях добування і переробки залізної руди, що призводить до необґрунтованого зростання собівартості 1 т залізородної продукції;

- негативний вплив природних чинників на стадії добування залізної руди пов'язаний у більшій мірі з дією гірничо-геологічних умов, а на стадії агломерації – з дією різних властивостей корисних копалин та особливо впливом рівня вологості концентрату.

Отже, отримані результати вказують на існування тісних функціональних зв'язків між собівартістю добування і переробки залізородної сировини та природними умовами розробки родовищ, що буде враховано в подальших дослідженнях, які спрямовані на вибір ефективної системи управління витратами для підприємств ГЗК.

Список літератури / References:

1. Волошина С.В. Особливості формування поточних витрат гірничого підприємства в умовах ризику / С.В. Волошина, Є.Ю. Коваль // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ КНЕУ: зб. наук. праць. – Кривий Ріг: КЕІ КНЕУ, 2008. - №3 (15). – С. 11-19.

Voloshyna, S.V., Koval, E.Y.. (2008) Special aspects of current costs formation at mining enterprise under risk conditions [Osoblivosti formuvannja potocnyh vytrat girnychogo pidpryemstva v umovah ryzycu] Visnyk of Kryvyi Rih economic institute: collection of research papers, Krivyi Rih: KEI KNEU, №3 (15), pp. 11-19.

2. Костакова Л.Д. Витрати на утримання персоналу та їх зв'язок з природними чинниками / Л.Д. Костакова, А.Г. Костакова // Україна: аспекти праці. - 2013. - №8. - С. 40-45.

Kostakova, L.D., Kostakova, A.G. (2013) The costs of staff and their relationship to natural factors [Vytrat na utrymannya personalu ta yix zvyazok z pryrodnyumy chynnykamy] Ukraine: aspects of labor, №8, pp. 40-45.

.....
Object. Object of an article lies in substantiation of methodological and practical characteristics of determining the impact of natural factors on the production costs level and treatment charges of iron ore products in business environment of mining and concentration complex' enterprises.

Methods. In preparation of the article such general and ad hoc methods of scientific studies were used: system-approach method, comparison, grouping method, detalization, generalization and formalization methods, correlation analysis methods etc.

Results. The impact of natural factors on the production costs level at Kryvyi Rih mining complex enterprises is defined. The analysis procedure of determining the impact of natural factors on the production cost level and treatment charges of iron ore products is offered, valuation levels of their impact are defined. The effect level of natural factors on the production cost of iron ore products at production process stage of PJSC "Pivdenny GZK" is detected. The cost behavior in case of certain natural factor's localization activity is defined in terms of basic enterprise' business environment.

Key words: mining and concentration complex, natural factors, production cost, analysis, elasticity of cost, generalization/summary.

Цель. Цель статьи состоит в обосновании методической и практической составляющей определения влияния природных факторов на уровень себестоимости добычи и переработки железной руды для условий деятельности предприятий горно-обогатительного комплекса (ГОК).

Методы. При подготовке статьи использованы общие и специальные методы научного исследования экономических процессов, в частности системного подхода, сравнения, группировки, детализации, обобщения, формализации, методы стохастического (корреляционного) анализа и другие.

Результаты. Охарактеризовано воздействие природных условий на уровень затрат производства продукции предприятий ГОК Кривбасса. Предложена методика анализа определения влияния природных факторов на величину себестоимости добычи и переработки железной руды, а также определены уровни оценки их влияния. Диагностирована степень воздействия природных факторов на себестоимость передела производства железорудной продукции для ПАО «Южный ГОК». Определено поведение затрат при локализации действия отдельного природного фактора для условий деятельности базового предприятия.

Ключевые слова: горно-обогатительный комплекс, природные факторы, себестоимость, анализ, эластичность затрат, обобщение.

Додаток Б – Оформлення титулу звіту з практикуму
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра підприємництва і торгівлі

ЗВІТ

З ПРАКТИКУМУ ЗОСНОВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Студента (ки) _____ курсу групи _____
спеціальності _____

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

м. Кривий Ріг
2018 рік

Навчальне видання

Костакова Ліна Дмитрівна

Кафедра підприємництва і торгівлі

**ПРАКТИКУМ
З ОСНОВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Програма та методичні рекомендації

**Зведений план 2018 р., поз. № __
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.**